

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՕՍԳԸ

ՓԱՐԻՋԻ ՊԱՌԱԿՏԻՉ ԵԱՐԺՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ԿԵՏԵՐԸ

Յաննաթողովին այս անտեղիտալի կեցուածքին առջև, Միջ-Երջանակային գումարումի մը մեր ծրագրերը առժամաբար առկախուեցաւ, դէպքերը այլապէս ալ արագ ընթացք մը ստացած ըլլալով, ինչպէս պիտի տեսնենք:

Միակ զիջողութիւնը, ըստ երևոյթին անմեղունակ . . . , զոր Փարիզ ըրաւ Ժնեւի այդ խօսակցութեանց առթիւ, իրենց իրաւական տարակարծութիւնները իրաւախօնութեան մը եմթարկելու առաջարկն էր:

Բայց, նախ որ, ըստ իրենց պահանջին, իրաւախօնութիւնը պիտի կատարուէր լոպանի դատարանէն նշանակուած դատաւորի մը կողմէ, ինչ որ մեր թէ՛ Զուիցերիացի եւ թէ՛ հայ փաստաբանները անընդունելի նկատեցին, որովհետեւ այդ կերպով մեր իրաւունքները պիտի սահմանափակէին եւ մենք պիտի զրկուէինք օրինական կարեւոր պաշտպանողական միջոցներէ: Երկրորդ, այդպիսի իրաւախօնութիւն մը խնդրոյ առարկայ կը դարձնէր Միութեանս գերագոյն Մարմինը՝ Ընդհանուր Ժողովին որոշումները, սահմանադրական տնօրինութիւնները եւ անդամներու ջանքասիրտ մեծամասնութեան մը կամքը: Կեդրոնական Վարչ. Ժողովը ո՛չ մէկ իրաւախօնութիւն ունէր նման ծանրակշիռ եւ պատասխանատու յանձնառութիւն մը ստանձնելու:

Մեր գործնական, խոհական, հեռատես մտահոգութիւններն ու թելադրանքները եղած էին, ընդհակառակը, մեր ուշադրութիւնը կեդրոնացնել ապագայի ծրագրումներու վրայ, հանդիստ թողլով անցեալ մը որուն համար հպարտ ենք, եւ որ, ամէն պարագայի տակ, խնդրոյ առարկայ ընել շինարար, իրաւալատ ու Միութեան վարկ բերող ընթացք մը չէր:

Վերջին տեսակցութեան մը միջոցին, Սեպտեմբեր 19ին, Տիար Ալեք Մանուկեան հանդիսաւոր կողմէ ըրաւ, որ դատական իրաւախօնութեան եւ միջոցներէ հեռու կենան ու ինք, իրը նախագահ Միութեան, երբեք չէր կրնար արտօնել նման գործելակերպ մը, եւ հրաւեր կարգաց որ մեր Կանոնադրական կամ բարեկամական ներքին միջոցներուն մէջ փնտռենք որ եւ է լուծումը:

Անոգուտ քանք ու կոչ, դարձեալ եւ դարձեալ՝ Փարիզ անդրդուելի կը մնար անհաշտ գետնի վրայ:

Պատասխանուեցաւ մեզի որ դատական իրաւախօնութեան իրենց առաջարկը հուսկ զիջողութիւն մըն էր, եւ քանի որ կը մերժուէր, իրենց ուրիշ բան չէր մնար ընել բայց եթէ լոպանի դատարանին զիմել, արժեցնելու համար իրենց տեսակէտը, այսինքն ամէն ինչ ապօրինի ու անվաւեր հռչակել տալ 1955էն ի վեր . . . :

Անպաշտօն այդ խօսակցութիւնները վերջ կը գտնէին նոյն իրիկունը:

Երեք շաբաթ ետք, Հոկտեմբեր 10ին, Փարիզ կը բանար իր ծրագրած դատը Միութեանս դէմ, նոյն յամառ ու աւելի ծայրայեղ պահանջներով: Այժմ լոպանի դատարանէն կը սպասեն, արդարեւ, հաստատումը ոչ թէ լոկ 1955էն առդին Միութեան կարգաւարքին ապօրինութեան, այլ խնդրոյ առարկայ կ'ընեն 1940էն ի վեր . . . այսինքն վերջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին Հ. Բ. Ը. Միութիւնը Փարիզի իսկ տնօրինութեամբ Ամերիկա փոխադրուելուն թուականէն ի վեր՝ գոյութիւն ունեցող կացութիւնը:

Եւ խորհիւ որ այդ Ամերիկան է որ փրկեց Միութեան բարոյական եւ նիւթական գրամադուսը 1940էն առդին, եւ փրկած եղաւ այդ կերպով Միութեան գոյութիւնն իսկ, ապահովելով անոր վերապրումը, եւ Ամերիկայի մեր Երջանակն է որ այսօր եւս կը մնայ միշտ ողնաւոր Հ. Բ. Ը. Միութեան, իր բազմաազար անդամներով, նիւթական մեծ կարելիութիւններով, աշխոյժ գործունէութեամբ:

Դատարան զիմած են նախկին Յաննաթողովին 15 անդամներէն միայն 11 հոգի: Տիար Երուանդ Հիւսիսեան, Միլանէն, Ատենադպրի Տիար Գրիգոր Պահրի, Փարիզէն, քաշուած են Յաննաթողովէն պատահաբանեալ հրաժարականներով. իսկ Վերապատուելի Գ. Սիւլեան, Փարիզէն, Տիար Օննիկ Թադէոսեան, Մարտիլիայէն, քացուած դատարան մասնակից չեն:

Դատ բացող վերադիմացի 11 հոգիներին երկու քր ապօրինի կերպով Յանձնաժողովին ներս առնուած են, կեդրոնական վարչութիւնը մերժած ըլլալով անուանումն ու վաւերացումը: Իրականին մէջ, հետեւաբար, 15 հոգիներ կազմի մը վրայ 3 հոգիներ պատասխանատու կը նկատենք: Բացուած դատերուն, որոնցմէ եթէ կրաւորական հետեւողներուն հաշիւը կատարենք, բուն պարագայութիւնը կը մնան Տոբի. Ա. Պիլյուբեան և Հ. Թոփաքեան Փարիզին և Ե. Փիլիպոսեան Փրնէկէն, որով շատ բան կը հասկցնէ . . . Զարեհ Պէշ նուպարի պատգամին մէջ ակնարկուած 2-3 հոգի բացատրութիւնը: Այս վերջին երեքներն են բուն պատասխանատուները:

Նոր հարակամ քայլ մը տեսիլ ևս յատկ դարձուց Փարիզի խմբակին գիմպիժը, անոնց համար գոնէ որոնք կը տարակուսէին այդ մասին:

Մինչ անոնք քանիցս յայտարարած էին թէ իրենց բանալիք դատը գոյս իրաւական աստմանի մէջ պիտի մնար, և պիտի ըլլար լոկ իրաւական հաստատուած մը, օգտուելով մեր հետաւորութիւնէն և ի քաղաքայութեան անոնք յաջողած են, Զուիցերիական դատարանի մը բարեմտութեան հանդէպ մատահանութեան զեղծումի մը սխալարձութիւնն ալ կատարելով, անհիմն պատճառաբանութեանց վրայ լողանի: Հաշտաբար Ատեանէն ձեռք ձգել որոշուած մը, որով գուրկերկայի նոտար մը խնամակա՛լ կը կարգուէր, Բիւսթօր . . . Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան, իբրեւ իրաւական մատակարար:

Կեդրոնական վարչութիւն, անմիջապէս որ այդ լուրը ունեցաւ, բոլոր օրինական անհրաժեշտ գործողութիւնները կատարեց և յաջողեցաւ կասեցնել նախ և ապա ջնջել տալ, նման անարդարանալի և ապօրինի տնօրէնութիւն մը, ինչպէս հանգամանքէն պարզուած է մեր այս պաշտօնական հրատարակութեան Դ. մասին մէջ:

Իսկ միւս գատը կը հետեւի իր բնականօն բնթայքին:

ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Կեդրոնական վարչութիւն, խզի աւելնայն հանգարտութեամբ ու պազարիւնութեամբ կը գիմարէ բացուած դատերը, ու մտած է որ Զուիցերիական Արդարադատութիւնը ինք իսկ պիտի դա՛յ Փարիզի ապերաւաններուն զգացնել իրենց բուն շափն ու սահմանը:

Մինչ այդ, մեր այս լուրագիրը պարզած եղաւ կացութիւնը իր բոլոր կողմերով, բնականաբար շատ սեղմ և դուռն գրծերու մէջ:

Առէն որ հիմա կրնայ բմբռնել թէ ինչո՞ւ և որո՞նց պատասխանատուութեամբ ձախողեցան համերաշխ լուծումի մը ներքին բոլոր փորձերը:

Ի վերջոյ, մանաւանդ գերագոյն և հիմնական կէտերու մէջ, կարելի չէր թոյլատրել որ ալ մը անդամներ, ովքեր ալ եղած ըլլան անոնք, յանդգնին անսխալականութեան մեծաշնորհ տալ իրենք իրենց ու պարտագրել իրենց կամքը դանդաղածային մեծամասնութեան մը վրայ: Միութեան միակ տէր ու տիրականի հովեր ալ առնելով, իրենք՝ բաղդատաբար նորեկներ՝ իբր թէ եղած ըլլալով միակ հարազատ ժառանգորդները Հիմնադիր Պոպոս նուպարի նուիրական գործին . . . :

Մենք հոս զգուշացանք Զուիցերիականին ու Ամերիկեանին իրաւական բաղդատականք բնիկէ: Ասոնք հարցեր են՝ որոնց նկատմամբ մէն-մի անգամ կրնայ ազատօրէն իր տեսակէտը ունենալ, մանաւանդ լաւ իրազեկ գառնալէ ետք անոնց ամբողջական տուիքներուն:

Ար փափաքինք սակայն, մասնաւոր կերպով մասնանիշ բնել երկու պարագաներ:

Ա. Մեր Միութիւնը, ցրուած հայութեան մը օրինական տարրեր կարգուսարքերու պահանջներուն զէմ յանդիման, կրցած էր, տեսականօրէն ու գործնական գեանի վրայ, նպատակայարմար լուծում մը տալ իր գոյավիճակին, ջանալով օգտուիլ թէ՛ Ամերիկեան իրաւական վիճակի մը և թէ Զուիցերիական իրաւական վիճակի մը առաւելութիւններէն, ու ջանալով նաեւ հաշտ պահել գանոնք իբրարու հետ:

Տրուած պայմաններուն մէջ, որովհետեւ, որքան ալ վիճինք, խեղալ լուծում մը չկայ:

Մեր կարծիքով լաւագոյն լուծումը կը հիմնուի մեր ներքին հասկացողութեան, մեր անկեղծ ոգիին վրայ, որով կը զարմանալին տարրեր օրէնքներէ առաջ եկող անբաւարարութիւններ:

Այս ոգիով է որ, խեղալ լուծում մը չըլլալով հանդերձ, մեր Միութիւնը կրցած է արգիւնաւորել, իր սկզբնական շրջանին, Եգիպտական կանոնագրութիւնը: Այդ կերպով է որ, յետոյ, Զուիցերիական կանոնագրութեամբ, կրցած է անուանապէս կեդրոն ունենալ Լոզան, յետոյ, Զուիցերիական կանոնագրութեամբ, երբ գրեթէ ոչինչ՝ մենք լողանի մէջ, ու բուն կեդրոնը պահել նոտարի մը Դրասենեակը, երբ գրեթէ ոչինչ՝ մենք լողանի մէջ, ու բուն կեդրոնը պահել Փարիզի մէջ: Այդ ոգիով է որ յաջողած է և պիտի շարունակէ յաջողիլ ներկայ գոյավիճակը:

Ոչ ոք է, ոչ իսկ որևէ կառավարություն է կամ դատարան է, զանգատ կայ այս մասին ու մեր Միությունը բարձր վիճակի մէջ է:

Ելելի արուեստական վէճ մը ստեղծել, յանուն ապագայ անհիմն մտահոգութեանց խռովել ներքին ու արտաքին կեանքը Միութեան, մասնանիութիւնը, ամէն չափազանցութիւններով, փոխանցումի սա կամ նա իրաւական թերի, եթէ թերի իսկ կայ, շահագործել զայն, Հ. Բ. Ը. Միութեան մէկ օրկանին **Ծիւրաբարի** մէջ, արար աշխարհի կարծել տալով որ ծանր բաներ տեղի ունեցած են ու Հ. Բ. Ը. Միութիւնը փտանցի մը առջիկ, այդ շահագործումը հասցնել մինչև այն աստիճանին որ վէճը տարուի օտար դատարաններու առջիկ ու հոն պահանջուի 1940էն ի վեր մեր Միութեան գոյավիճակին բեկանումը, այսպիսի շարժում մը, չի կրնար երբէք զայ մեր Միութեան իսկական բարեկամներու կողմէ:

Բ. Ամէն վիճակ, մանաւանդ Միութեան մը համար, կատարելագործելի է:

Բայց այդպիսի աշխատանք մը, մանաւանդ մերինն նման աւելի քան կրնազարեան մեծ կազմակերպութեան մը համար, կրնայ տարուիլ համբերութեամբ, խոհականութեամբ, ներքին ընդհանուր հակադրութեամբ, շինարար սկիւով, ոչ թէ կոռուպանութեամբ, սպառնալիքներով, ամբարտաւանութեամբ:

Ոչ թէ ներքին ըմբոստութեամբ մը՝ որուն բոլոր յատկանիշները ունի փարիզի շարժումը:

Փարիզի պատասխանատու անդամները հետևաբար, իրենց զործելակերպով յիասթ թերի, առանց ասոր կամ անոր իսկ կասկածամտութեան, թէ իրենք Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իսկապէս սիրող անկեղծ անդամներ չեն:

Կեդրոնական Վարչութիւնս խզեց ամէն յարաբերութիւն անոնց հետ:

Եւ Միութեանս բոլոր Շրջանակները, Մասնաճիւղերը, անդամները ևս, հետեւելով Կեդրոնիս, իրենք ալ արզէն ամէն յարաբերութիւն խզած են այդ խմբակին հետ:

Յիշենք թէ Եւրոպայի Շրջանակէն, — քանի որ Փարիզ այդ շրջանակէն կը հառէ —, Մանչէսթըր, Լոնտոն, Միլանո, Վիեննա, Յունաստան և Ֆրանսայի Շրջանակէն ալ կարգ մը Մասնաճիւղեր Կեդրոնական Վարչութեանս կողքին են: Վստահ ենք որ Ֆրանսայի մէջ ուրիշ Մասնաճիւղեր ևս, լուսարանուելով, պիտի անդրադառնան կացութեան բուն նշանակութեան:

Զուիցերիական Դատարանին վճիռէն առաջ իսկ, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իր համայն անդամներով, Շրջանակներով, Մասնաճիւղերով, այս կերպով արձակած է արդէն իր դատարարութեան անվերապահ վճիռը փարիզի պատասխանատուներուն քանդիչ գործունէութեան դէմ, հետեւելով Պատուոյ Նախագահ Զարեհ Պէյ Նուպարի Ուղարկման 20, 1962ի պատգամով տրուած հրապարակային ծանր դատապարտութեան:

Եւ այս ներքին անկարգապահութիւնը առիթ կը դառնայ, որ նոր հաւատքով և անձնութեամբ փարինք մեր ազգային այս մեծ կազմակերպութեան նուիրական նպատակներուն:

(Վերջ՝ 4)

تصديدها - بطريقه الآرمين الارثوذكس المدير والمحرر المسؤول - صاحب النافه رئيس الاساقفه هايكازون أبراهاميان
تطبع في مطبعة دير الآرمين - القدس العدد ٧ يوليو ١٩٦٣

Proprietor - His Beatitude the Armenian Patriarch of Jerusalem. Armenian Patriarchate, Jerusalem.
Editor - Archbishop Haigazoun Abrahamian. Armenian Convent, Jerusalem.
Printed by the Armenian Convent Printing Press, Jerusalem.